

Η επόμενη μέρα της πανδημίας: μεταρρυθμίσεις, ανταγωνιστικότητα και ανάπτυξη

Νίκος Βέττας

Γενικός Διευθυντής IOBE

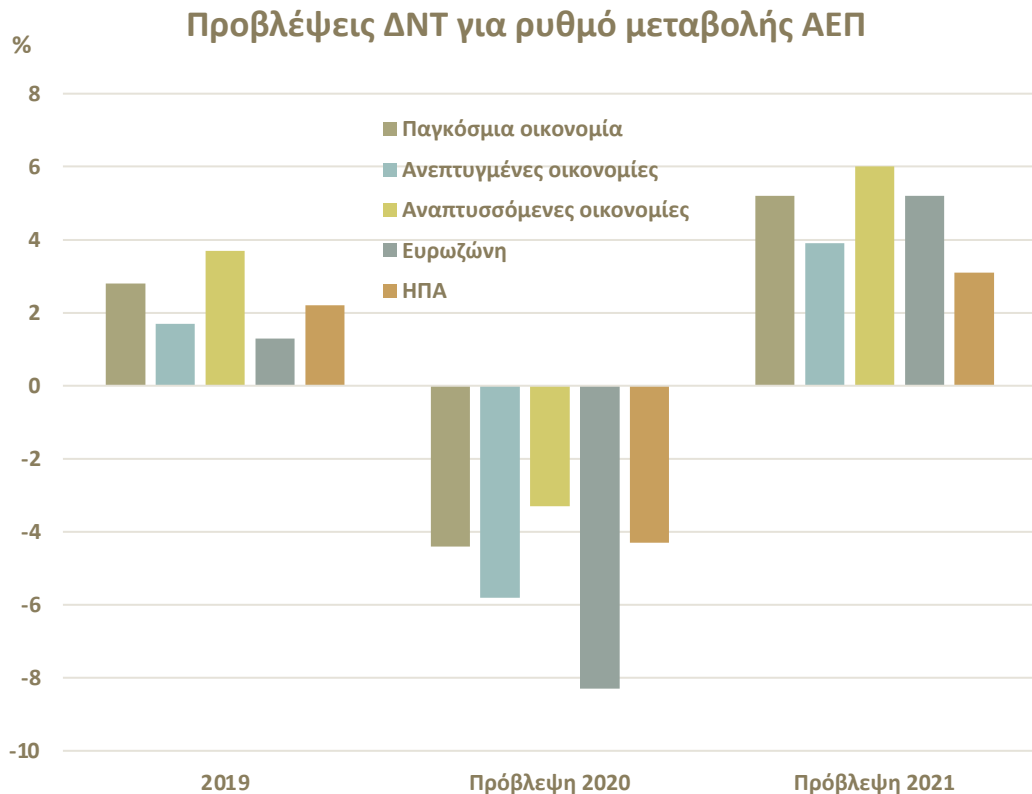
Καθηγητής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

nvettas@aueb.gr

Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές της Υγείας 2020:
Δημόσια Υγεία & Πολιτική Οικονομία της πανδημίας COVID-19

Αθήνα, 10 Δεκεμβρίου 2020

COVID-19: Διεθνείς οργανισμοί βλέπουν ότι εξελίσσεται η χειρότερη παγκόσμια ύφεση από το 1929

Προβλέψεις ΔΝΤ για μακροοικονομικά μεγέθη της Ελλάδας

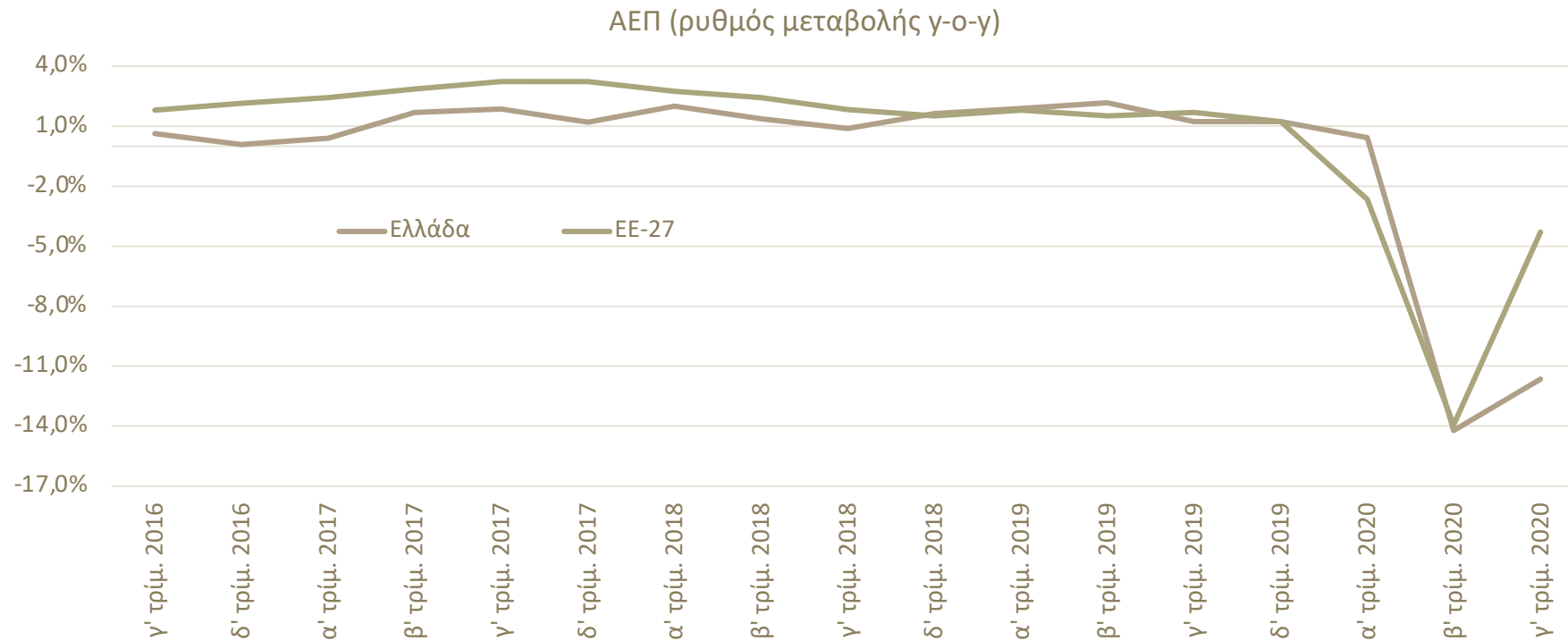
	2019	2020	2021
πραγματικό ΑΕΠ (% μεταβολή)	1,9	-9,5	4,1
Πληθωρισμός (%)	1,1	-0,6	0,7
Ποσοστό ανεργίας (% ΕΔ)	17,3	19,9	18,3
Δημοσιονομικό ισοζύγιο (% ΑΕΠ)	0,6	-9,0	-3,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-2,1	-7,7	-4,5

Πηγές: World Economic Outlook, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2020, ΟΟΣΑ “Tackling coronavirus”, Απρίλιος 2020

Ο ΟΟΣΑ υπολογίζει πως κάθε μήνας πλήρους lockdown στην Ελλάδα έχει άμεση επίπτωση στο πραγματικό ΑΕΠ κατά 2,7 π.μ.

ΑΕΠ

Πτώση ΑΕΠ το γ' τρίμηνο του 2020 11,7%, από ύφεση 14,2% στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 1,2% ένα έτος νωρίτερα. Πολύ ηπιότερη ύφεση στην Ευρωπαϊκή Ένωση (-4,3%). Στο εννεάμηνο φέτος ύφεση 8,5% εγχωρίως, έναντι 7,0% στην ΕΕ.

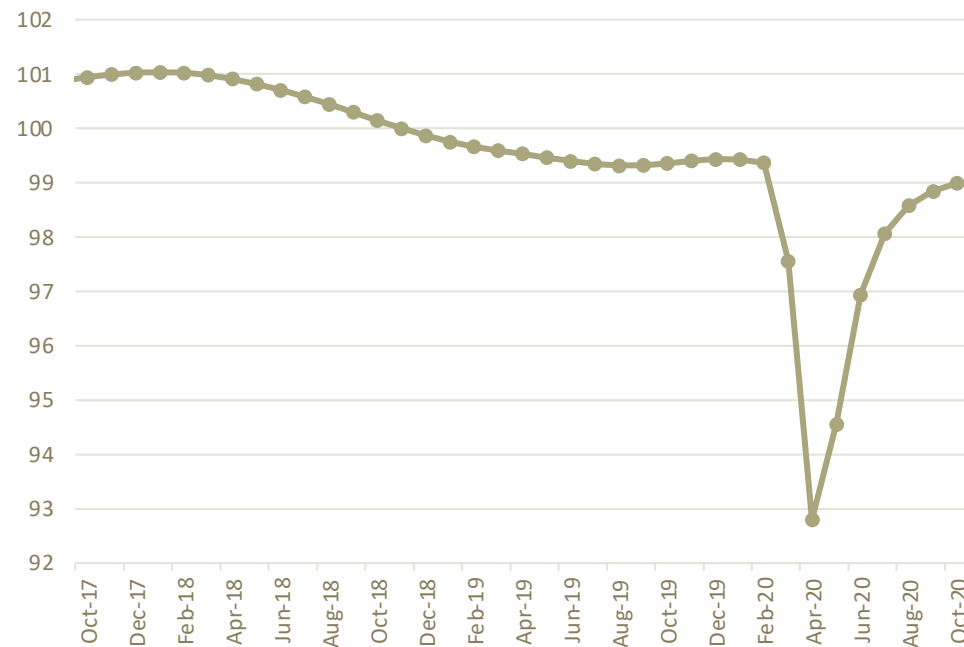

Πηγές: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Eurostat και OECD.Stats.

Παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα και εμπόριο

Ενισχύεται για έκτο μήνα ο CLI τον Οκτώβριο, οριακά (+0,1%)

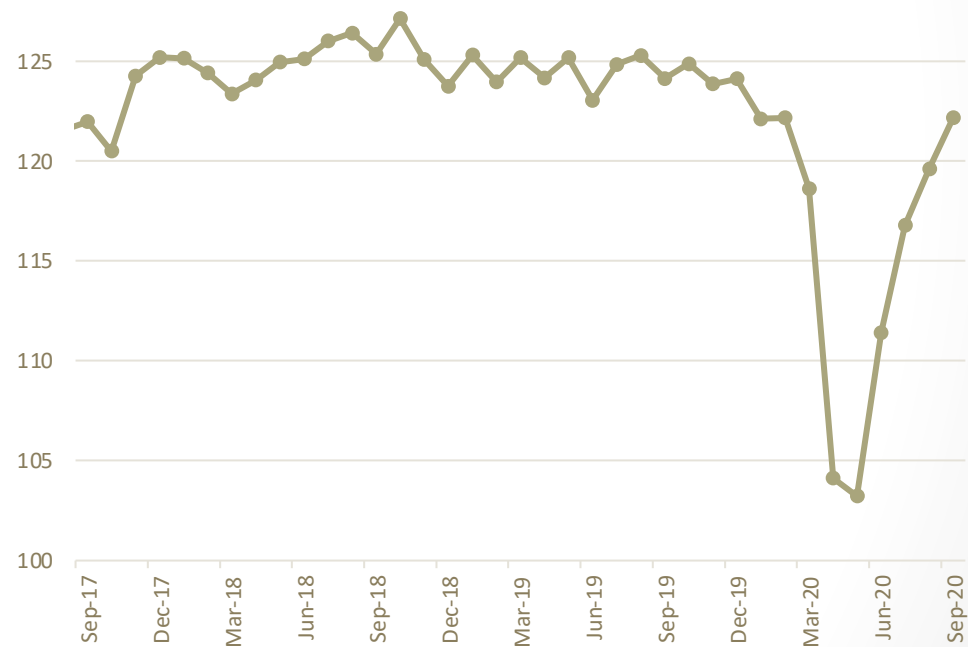
Σύνθετος πρόδρομος δείκτης ΟΟΣΑ (CLI)
(Μακροχρόνιος μέσος όρος = 100)

Πηγή: ΟΟΣΑ, έως 10/2020

Συνεχίζεται η άνοδος του διεθνούς όγκου εμπορίου τον Σεπτέμβριο (+2,2% στις 122,2 μονάδες)

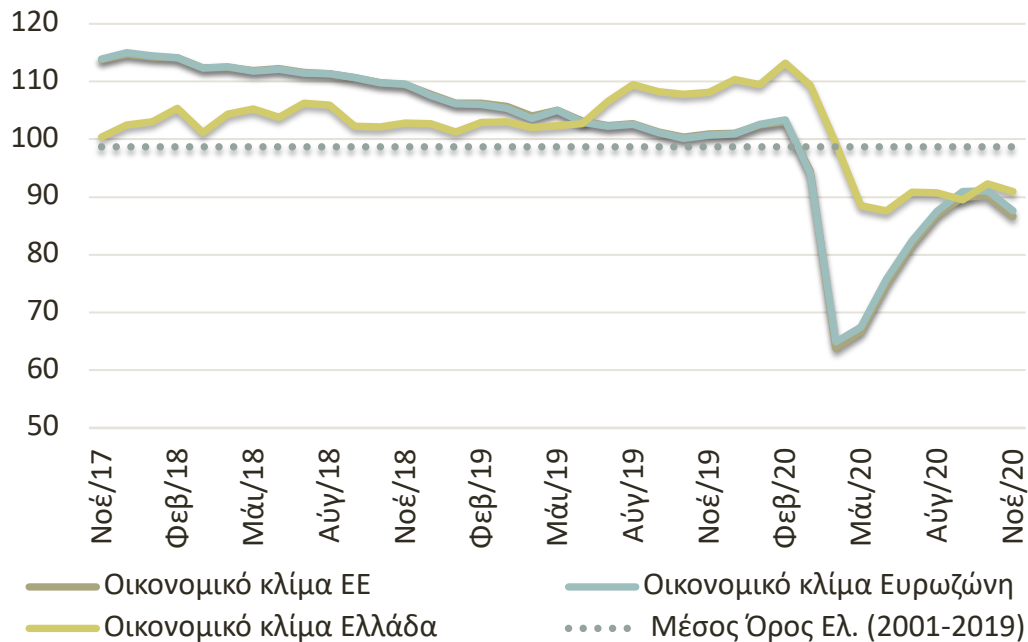
Παγκόσμιος Δείκτης Όγκου Εμπορίου (CPB)
(εποχικά διορθωμένα στοιχεία, 2010=100)

Πηγή: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, έως 9/2020

Ελλάδα: Οικονομικό κλίμα και καταναλωτική εμπιστοσύνη

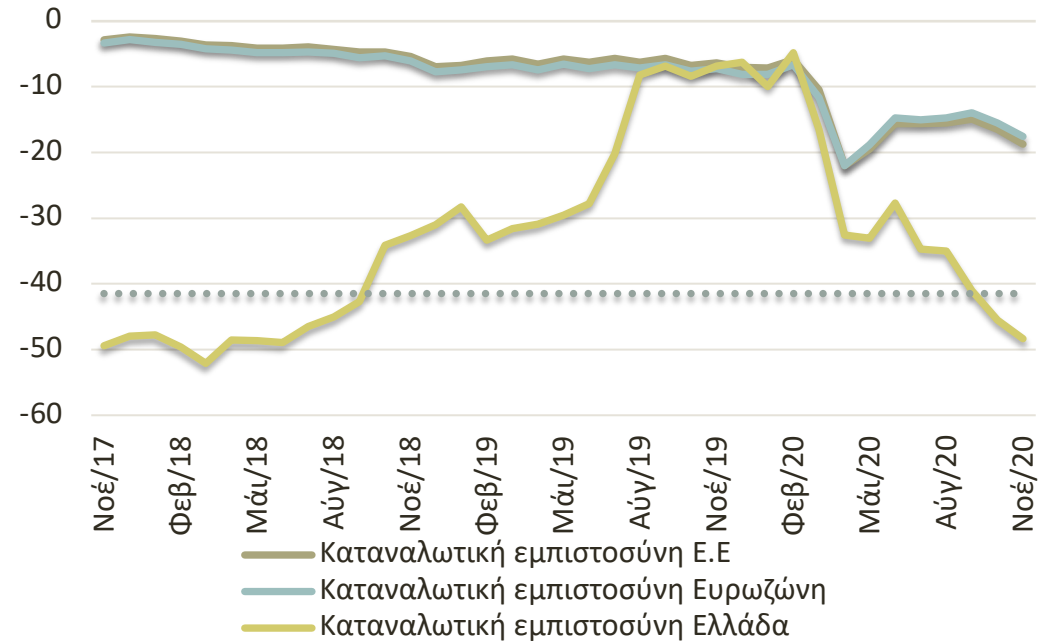
Η επιδείνωση των προσδοκιών στις Υπηρεσίες και στη Βιομηχανία δεν αντισταθμίστηκε από τη βελτίωση σε Λιανικό εμπόριο και Κατασκευές

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, IOBE, έως 11/2020

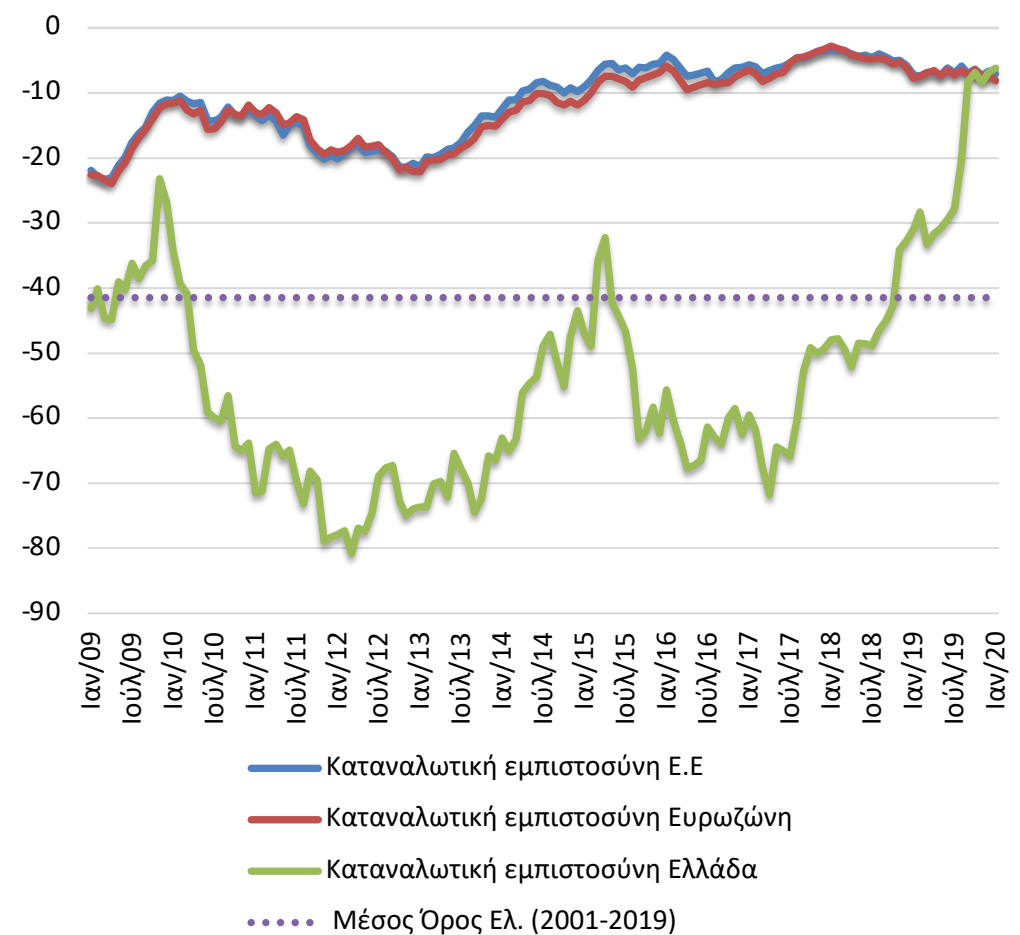
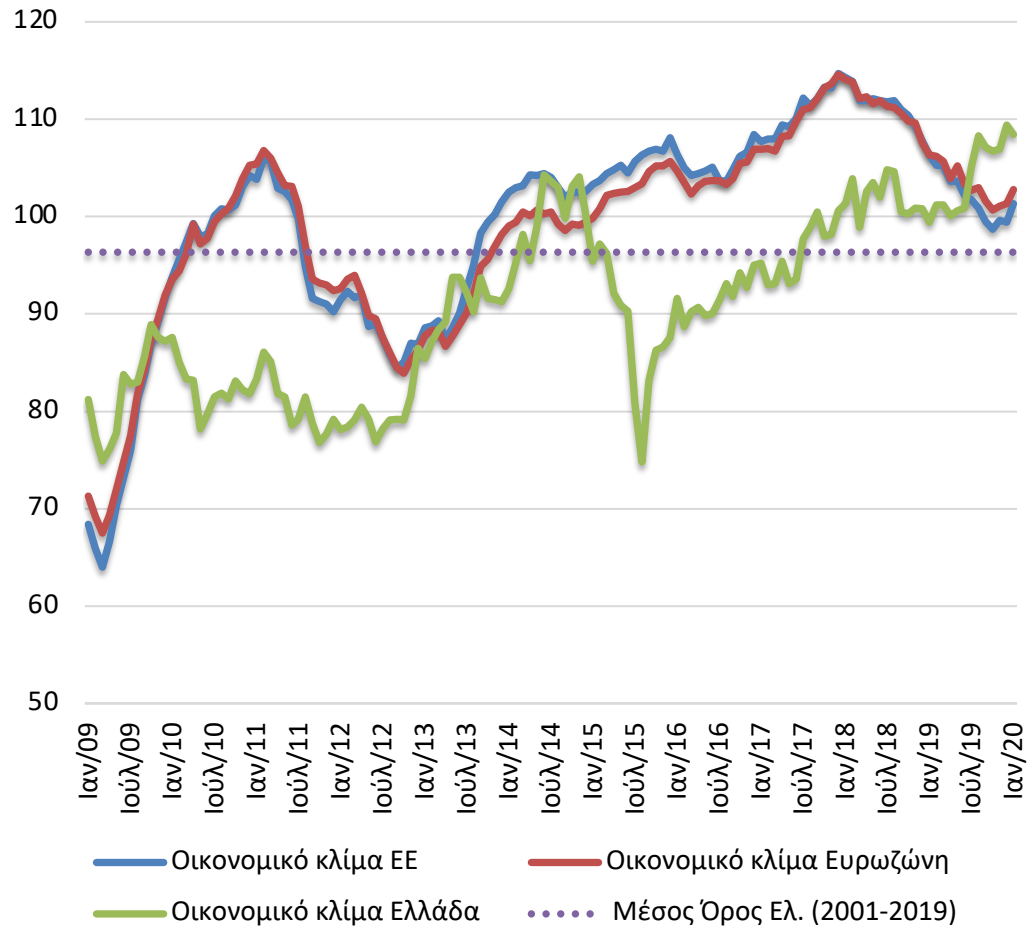
Ο δείκτης οικονομικού κλίματος υποχώρησε ήπια τον Νοέμβριο και διαμορφώθηκε στις 91,0 μονάδες, έναντι 92,3 μονάδων τον προηγούμενο μήνα

...με το δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης να υποχωρεί για πέμπτο μήνα

Ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης υποχώρησε τον Νοέμβριο και διαμορφώθηκε στις -48,2 (από -45,5) μονάδες, κινούμενος πολύ χαμηλότερα από το περυσινό του επίπεδο (-6,8 μονάδες)

Ισχυρή βελτίωση του οικονομικού κλίματος προ COVID-19

Μακροοικονομικές προβλέψεις 2020 - 2021

Προβλέψεις 2020 – πριν 2^ο lockdown

- Δημόσια κατανάλωση: +2,0 έως +3,0%
- Ιδιωτική κατανάλωση: -6,1 έως -6,5%
- Επενδύσεις: -6 έως -7%
- Εξαγωγές: -23 έως -25%
- Εισαγωγές: -15 έως -17%
- **Υφεση: ≈ 8,0%**
- Ανεργία: 18,0%
- Αντιπληθωρισμός: 1,2-1,4%

Προβλέψεις 2021 (Βασικό Σενάριο)

- Δημόσια κατανάλωση: -5,5 έως -7,0%
- Ιδιωτική κατανάλωση: +3,5 έως +4,5%
- Επενδύσεις: +15 έως +20%
- Εξαγωγές: +16 έως +20%
- Εισαγωγές: +15%
- **Ανάπτυξη: ≈ 4,0 έως 4,5%**
- Ανεργία: 18,0%
- Πληθωρισμός: 1,7%

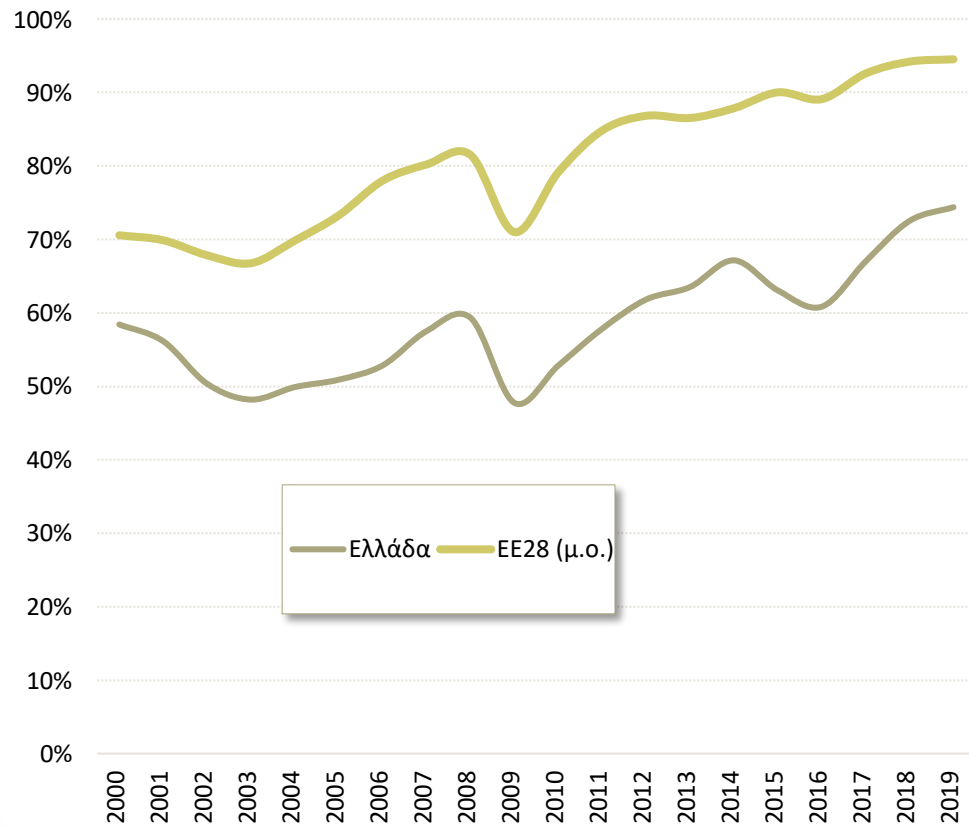
Προβλέψεις 2021 (Εναλλακτικό Σενάριο)

- Δημόσια κατανάλωση: -2,0 έως -4,0%
- Ιδιωτική κατανάλωση: -2,5% έως -4,5%
- Επενδύσεις: -5,0 έως -10,0%
- Εξαγωγές: -7,0 έως -11,0%
- Εισαγωγές: -10 έως -12%
- **Υφεση: ≈ -2,5 έως -4,0%**
- Ανεργία: 19,5 - 20,5%
- Αντιπληθωρισμός: -0,4%

‘Μεγάλη εικόνα’ για την ελληνική οικονομία

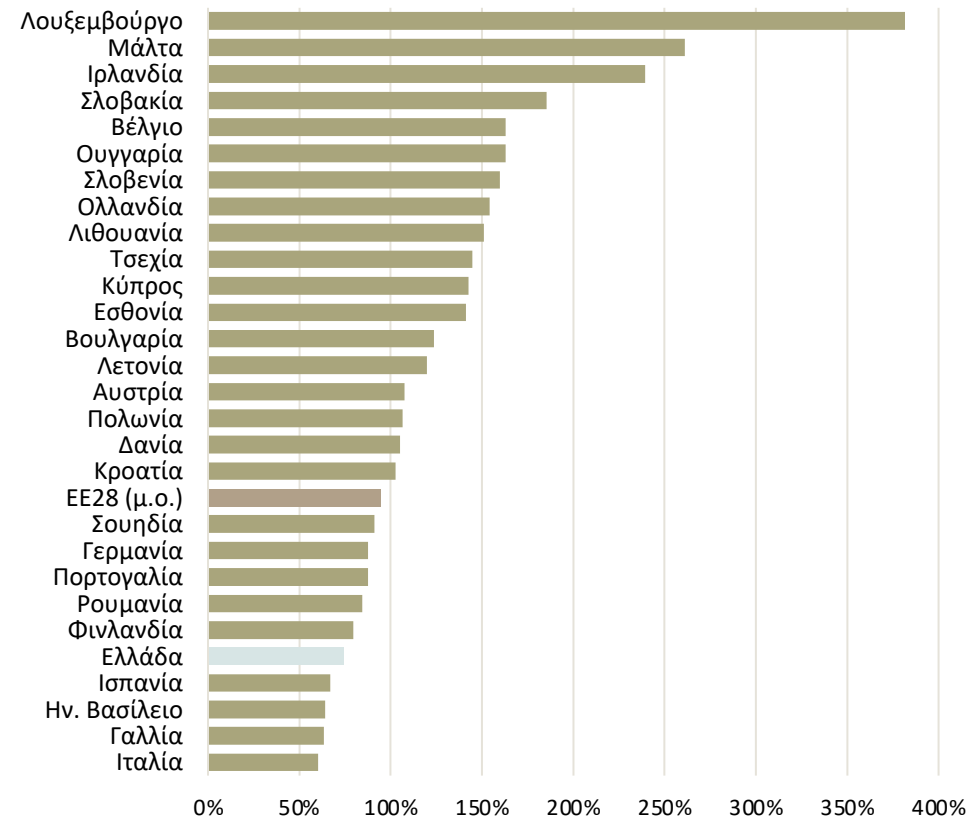
Ο προσανατολισμός της οικονομίας συστηματικά εσωστρεφής...

Αξία εξαγωγών και εισαγωγών (% του ΑΕΠ)

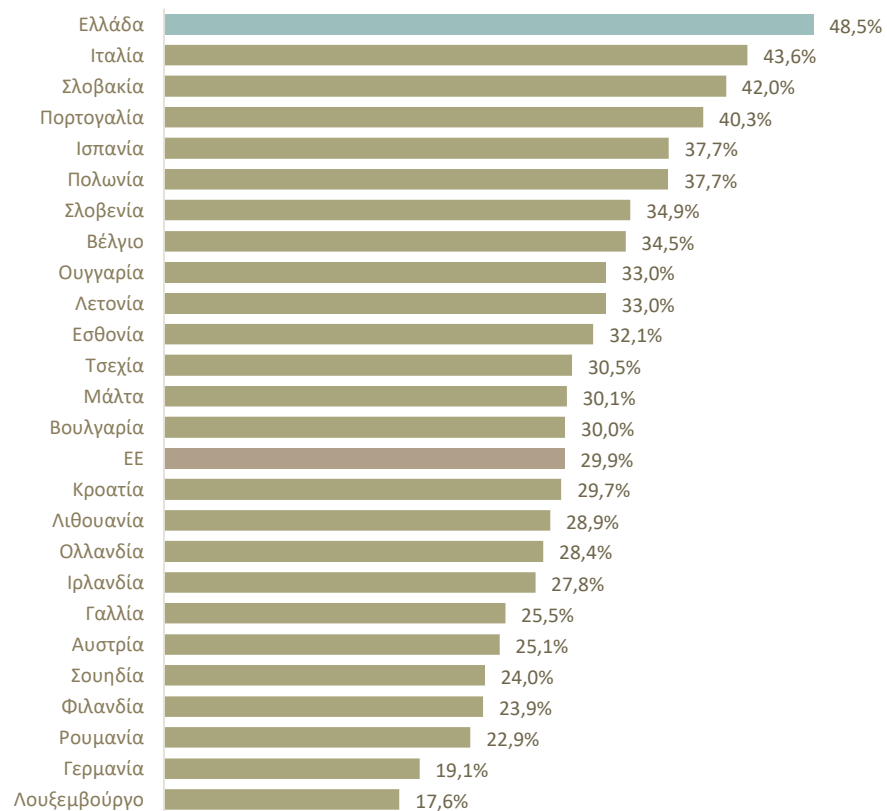
Πηγή: Ameco

Αξία εξαγωγών και εισαγωγών το 2019 (% του ΑΕΠ)

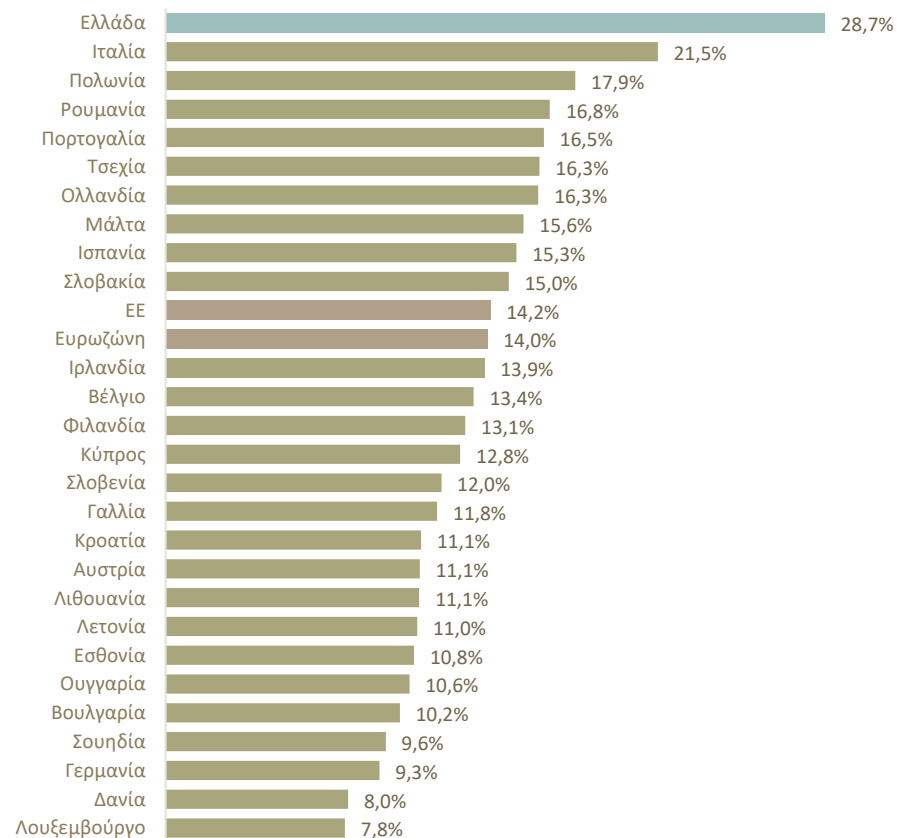

... με πολύ μικρές επιχειρήσεις και υψηλό ποσοστό αυτοαπασχόλησης και άτυπης οικονομίας

Μερίδιο των μικρών επιχειρήσεων (έως 9 ατόμων) στην απασχόληση του επιχειρηματικού τομέα, 2017

Ποσοστό αυτοαπασχολούμενων στη συνολική απασχόληση, 2019

Πηγή: Eurostat. Σημειώσεις: Στον επιχειρηματικό τομέα εδώ (total business sector), δεν περιλαμβάνονται επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού και ασφαλιστικού τομέα. Δεν δημοσιεύονται στοιχεία για τις μικρές επιχειρήσεις στη βάση με διαθρωπτικά επιχειρηματικά στοιχεία της Eurostat για την Κύπρο και τη Δανία, ενώ δεν υπάρχουν στοιχεία για την παραγωγικότητα των μικρών επιχειρήσεων και για τη Γαλλία.

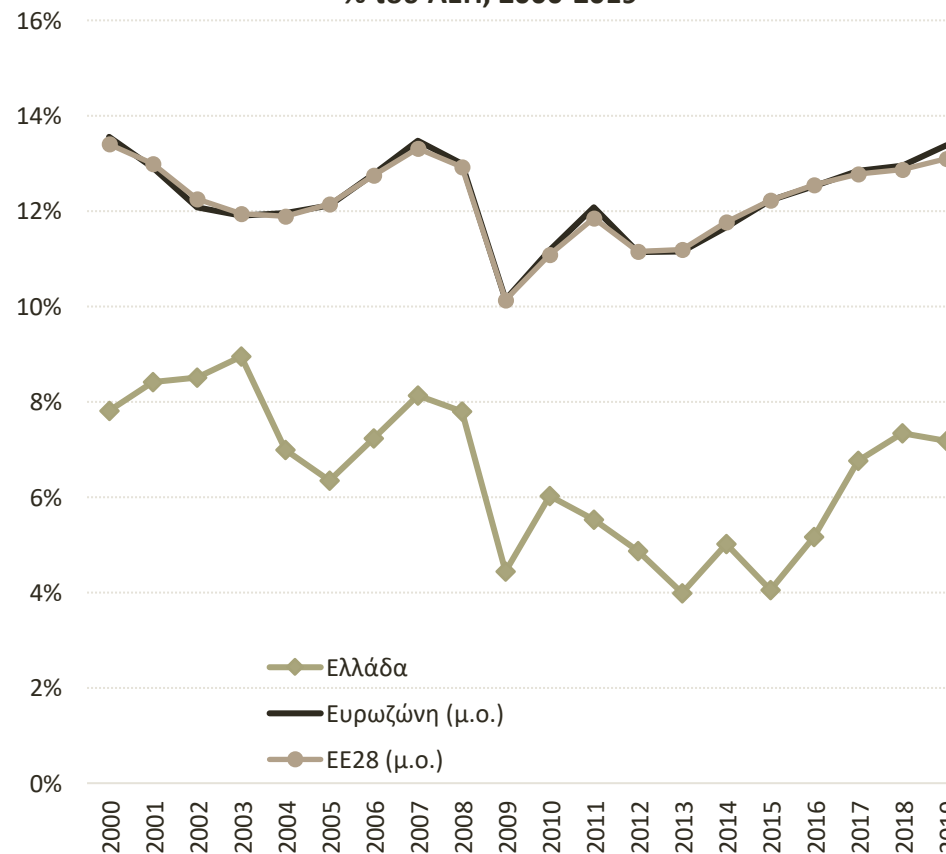
Μικρή συμμετοχή της Μεταποίησης και των νέων τεχνολογιών στις εξαγωγές, ενώ οι εταιρικές επενδύσεις κινούνται χαμηλά

Δυναμική και διάρθρωση των εξαγωγών

	Ελλάδα		ΕΕ-7	
	Μερίδιο ΑΕΠ	Ετήσιος ρυθμός	Μερίδιο ΑΕΠ	Ετήσιος ρυθμός
	2019	2013-2019	2019	2013-2019
Σύνολο εξαγωγών	37,2%	4,1%	58,1%	3,9%
Αγροτικά προϊόντα & πρώτες ύλες	4,4%	3,8%	5,9%	3,0%
Πετρελαιοειδή	6,3%	0,1%	3,1%	-3,8%
Βιομηχανικά προϊόντα	9,2%	6,7%	31,1%	4,0%
Χημικά προϊόντα	2,4%	8,0%	7,3%	4,7%
Βιομηχανικά είδη (κατά πρώτη ύλη)	3,0%	5,1%	6,3%	2,3%
Μηχανήματα & οχήματα	1,9%	8,0%	12,7%	5,0%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1,7%	8,5%	4,4%	4,0%
Μεταφορές (κυρίως θαλάσσιες)	7,5%	6,2%	4,4%	3,9%
Τουρισμός	7,8%	6,9%	3,3%	5,6%
Λοιπές υπηρεσίες	2,0%	3,4%	10,0%	6,3%

Πηγές: Eurostat, Τράπεζα της Ελλάδος. ΕΕ-7 είναι ο μη-σταθμισμένος μέσος όρος των χωρών Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία, Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία. Για τις χώρες της ΕΕ-7, τα μερίδια των εξαγωγών υπηρεσιών στο Α.Ε.Π. αναφέρονται στο έτος 2018 και οι ρυθμοί αύξησης των εξαγωγών υπηρεσιών αναφέρονται στην περίοδο 2013-2018.

Επενδύσεις Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων, % του ΑΕΠ, 2000-2019

Σύγκριση εξαγωγικών τομέων

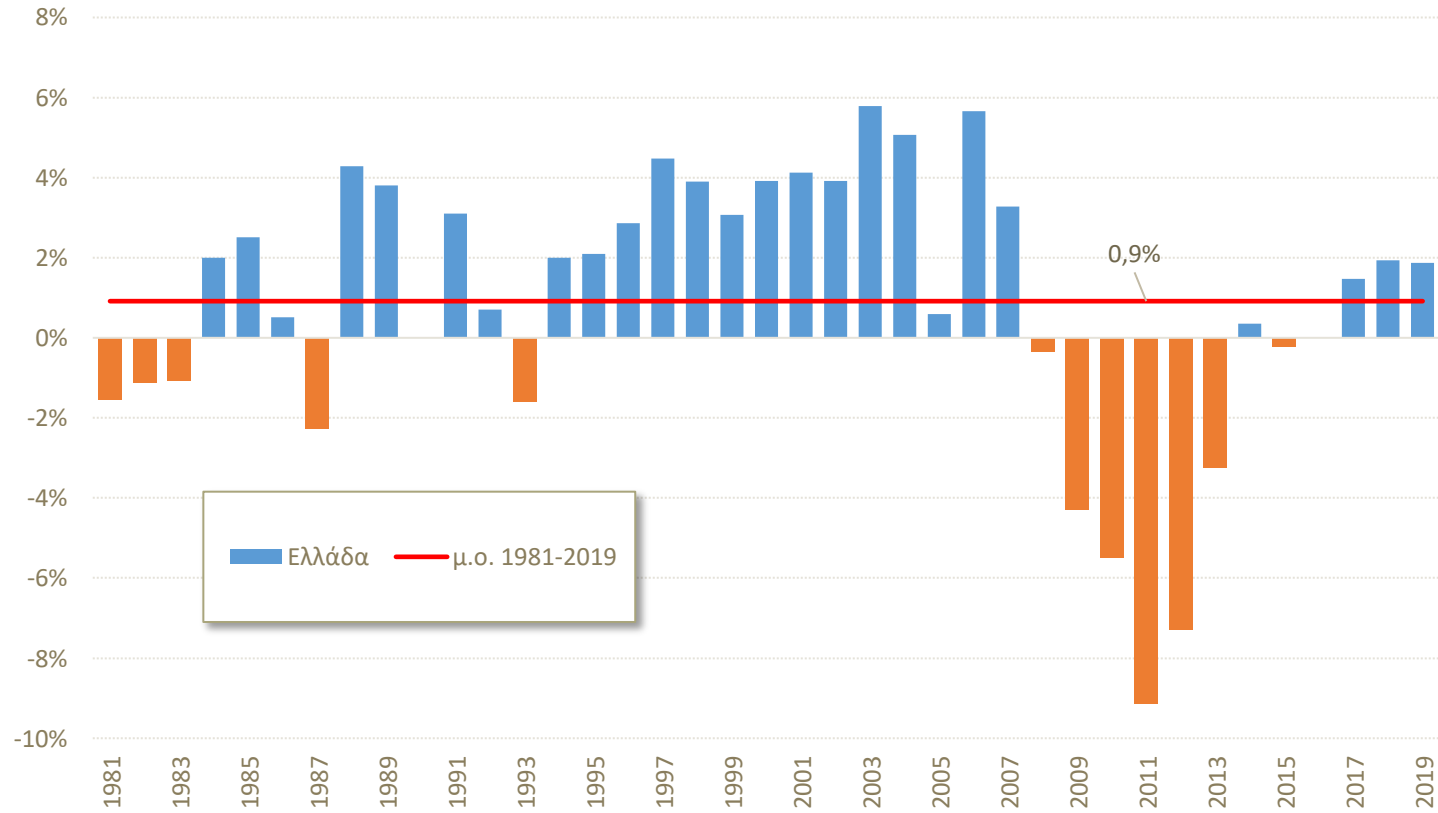
	Εξαγωγές ως % του ΑΕΠ, Ελλάδα, 2019	Εξαγωγές ως % του ΑΕΠ, ΕΕ-9, 2019
Σύνολο εξαγωγών	37,2	65,5
Αγροτικά προϊόντα, τρόφιμα και πρώτες ύλες	4,4	6,4
Πετρελαιοειδή	6,3	3
Βιομηχανικά προϊόντα	9,2	38,2
Μεταφορές (κυρίως θαλάσσιες)	7,5	4,5
Τουρισμός	7,8	4,0
Λοιπές υπηρεσίες (υγείας, παιδείας, πληροφορικής, κλπ)	2	9,3

ΕΕ-9: Χώρες της ΕΕ πληθυσμιακά συγκρίσιμες με την Ελλάδα: Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Δανία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Σουηδία και Τσεχία.

Σημαντική υστέρηση στις εξαγωγές, ιδιαίτερα στις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων.

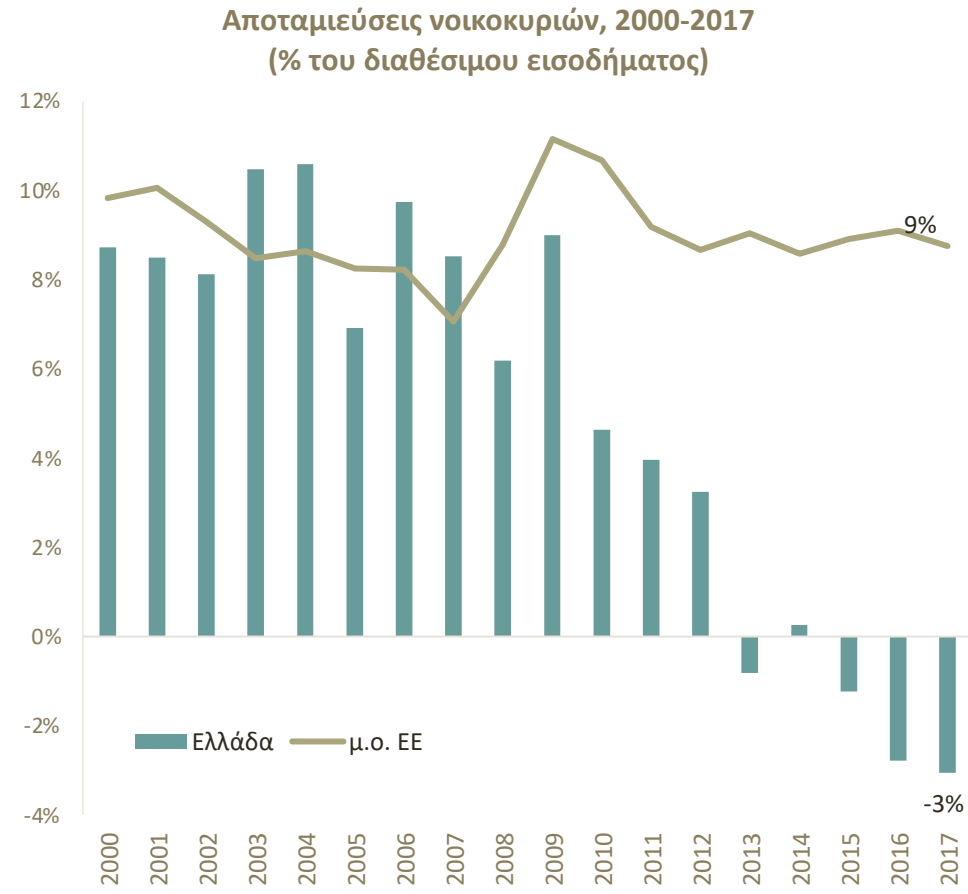
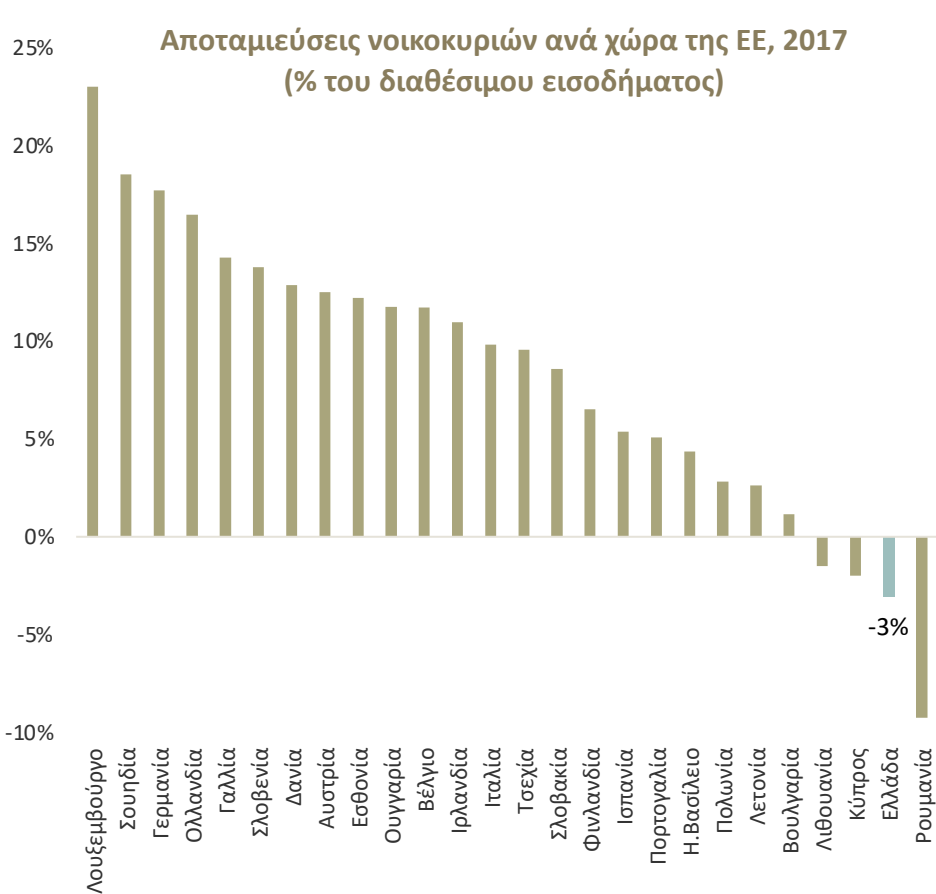
Δυναμική ανάπτυξης

Ετήσιος ρυθμός πραγματικής ανάπτυξης

Πηγή: Eurostat, Ameco.

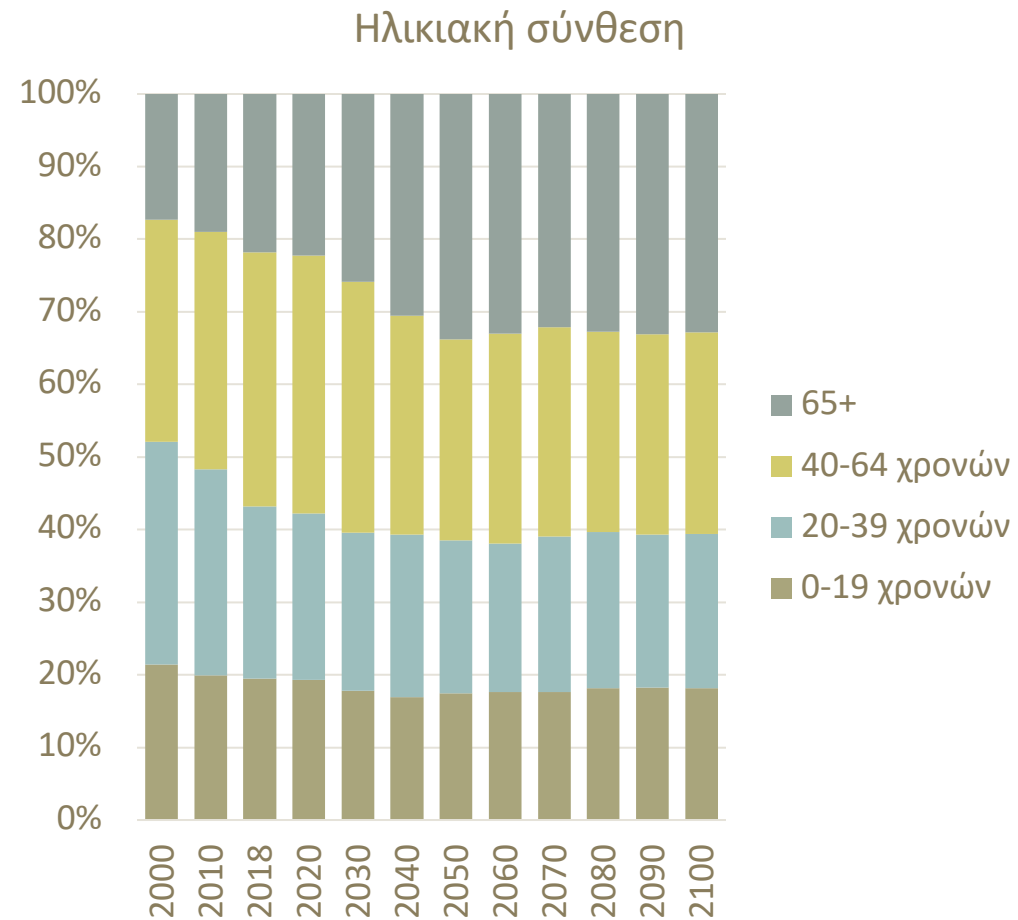
Τα ελληνικά νοικοκυριά καταγράφουν αρνητική αποταμίευση τα τελευταία χρόνια (τη δεύτερη χαμηλότερη επίδοση στην ΕΕ)

Πηγές: Eurostat/ELSTAT

Το αποταμιευτικό «κενό» των Ελληνικών νοικοκυριών την δεκαετία 2008-2017 κυμάνθηκε κατά μ.ό. σε 7,3 π.μ. του ετήσιου διαθέσιμου εισοδήματός τους, σωρευτικά περί τα €94 δισεκ.

Δημογραφικές εξελίξεις

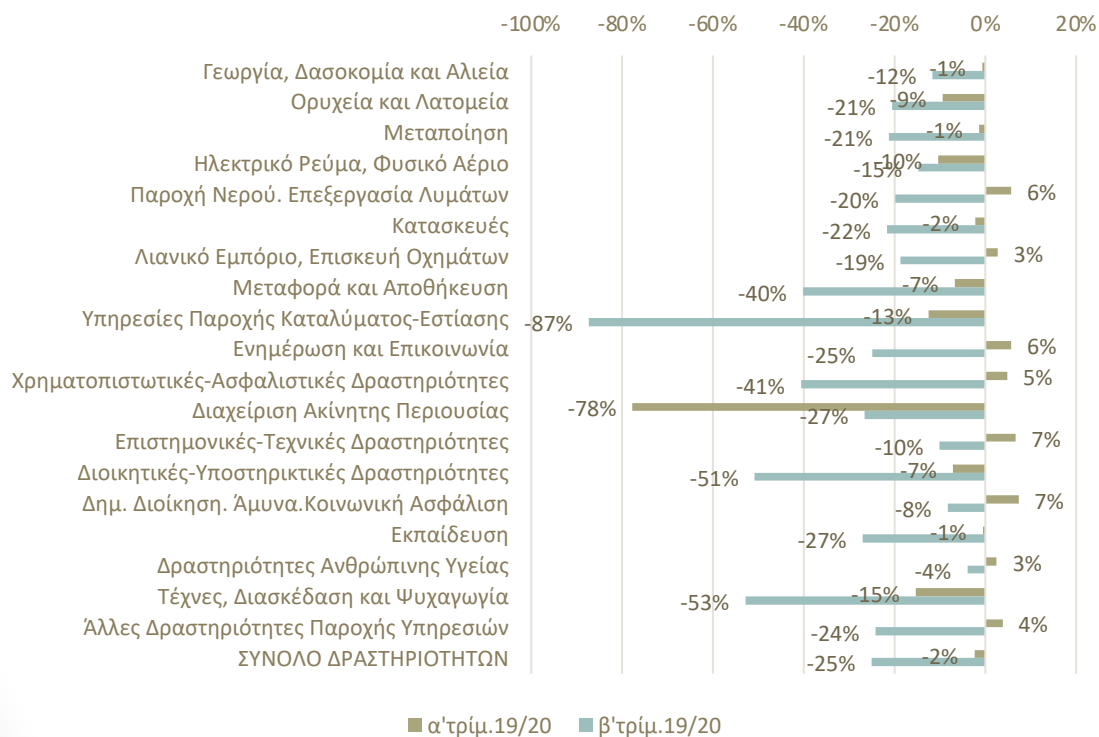
Πηγή: Eurostat

Υποχώρηση σε όλους τους βασικούς κλάδους το β' τρίμ. Μικρότερη του μέσου όρου στη Μεταποίηση. Αποκλιμάκωση το γ' τρίμ. κυρίως σε Τουρισμό, Κατασκευές και Ψυχαγωγία.

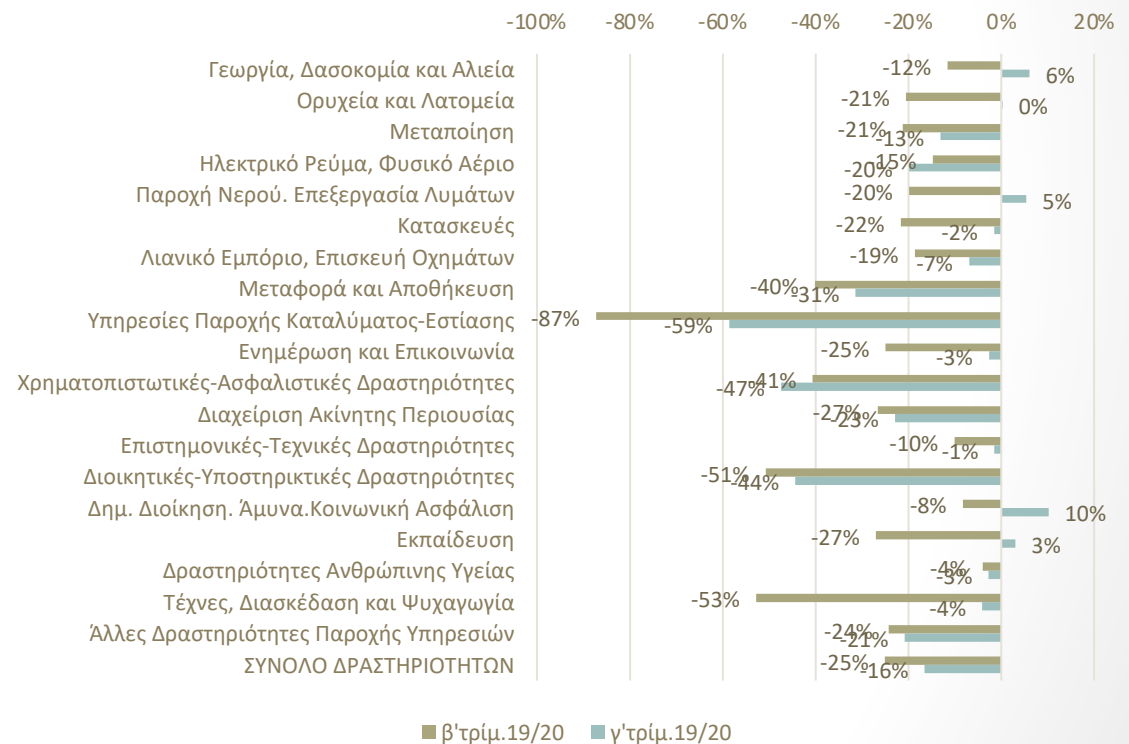
Μεγαλύτερη μείωση το β' τρίμηνο σε Τουρισμό (-87%) και Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας (-78%). Ηπιότερη πτώση στις Δραστηριότητες Υγείας (-4,0%), στον «πυρήνα» του Δημόσιου Τομέα (-8,0%) και Επιστημονικές - Τεχνικές Δραστηριότητες (-10%)

Εξασθένιση υποχώρησης σε όλους τους τομείς στο γ' τρίμηνο, με εξαίρεση Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές δραστηριότητες (-47% από -41%) και Παροχή Νερού (-20% από -15%)

Μεταβολές α' και β' τρίμ. '20/'19*

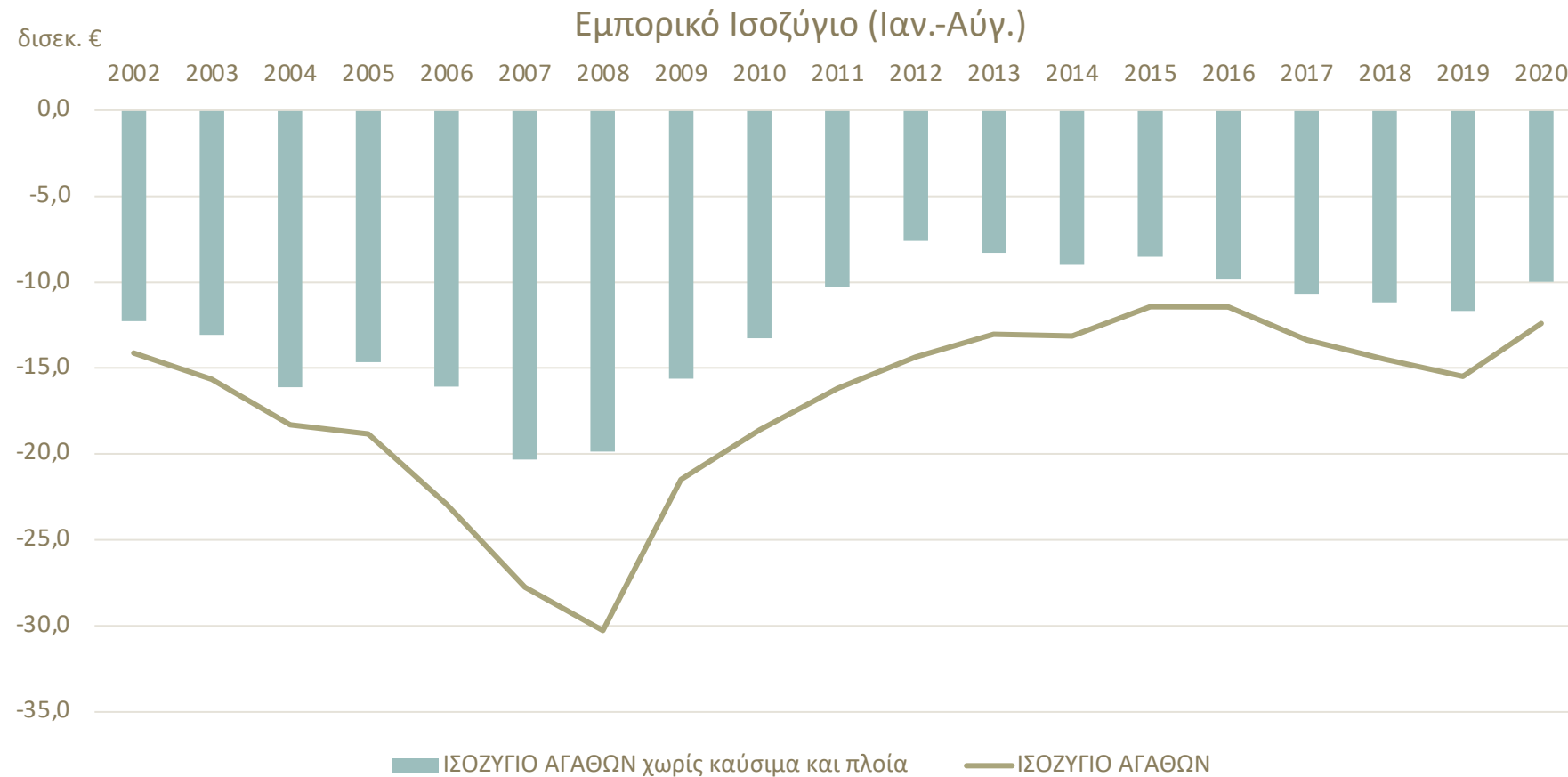

Μεταβολές β' και γ' τρίμ. '20/'19*

*Στοιχεία κύκλου εργασιών, τρέχουσες τιμές Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Βελτίωση Εμπορικού Ισοζυγίου

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, έως 10/2020

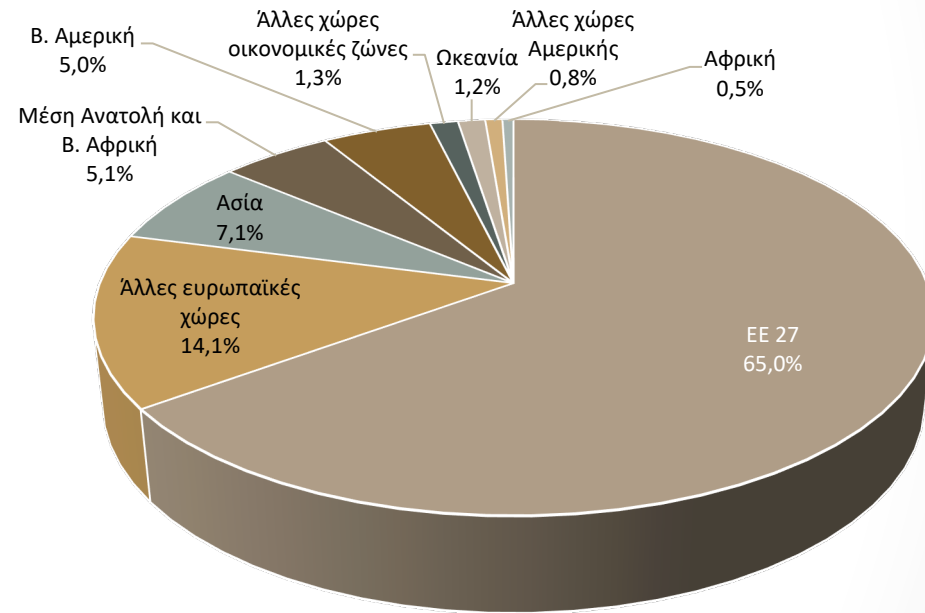
Υποχώρηση ελλείμματος κυρίως από μείωση εισαγωγών (-16%), παρότι και οι εξαγωγές περιορίστηκαν (-13,3%). Μείωση εξαγωγών εκτός καυσίμων-πλοίων 4,4%.

Τα φαρμακευτικά προϊόντα κορυφαία εξαγόμενα προϊόντα, περιορισμένο εύρος προορισμών για τα βιομηχανικά προϊόντα

Τα Φαρμακευτικά προϊόντα (€201 εκατ.) και τα Φρούτα-Λαχανικά (€129 εκατ.) ξεχωρίζουν για τις εξαγωγές τους το β' τρίμηνο του 2020

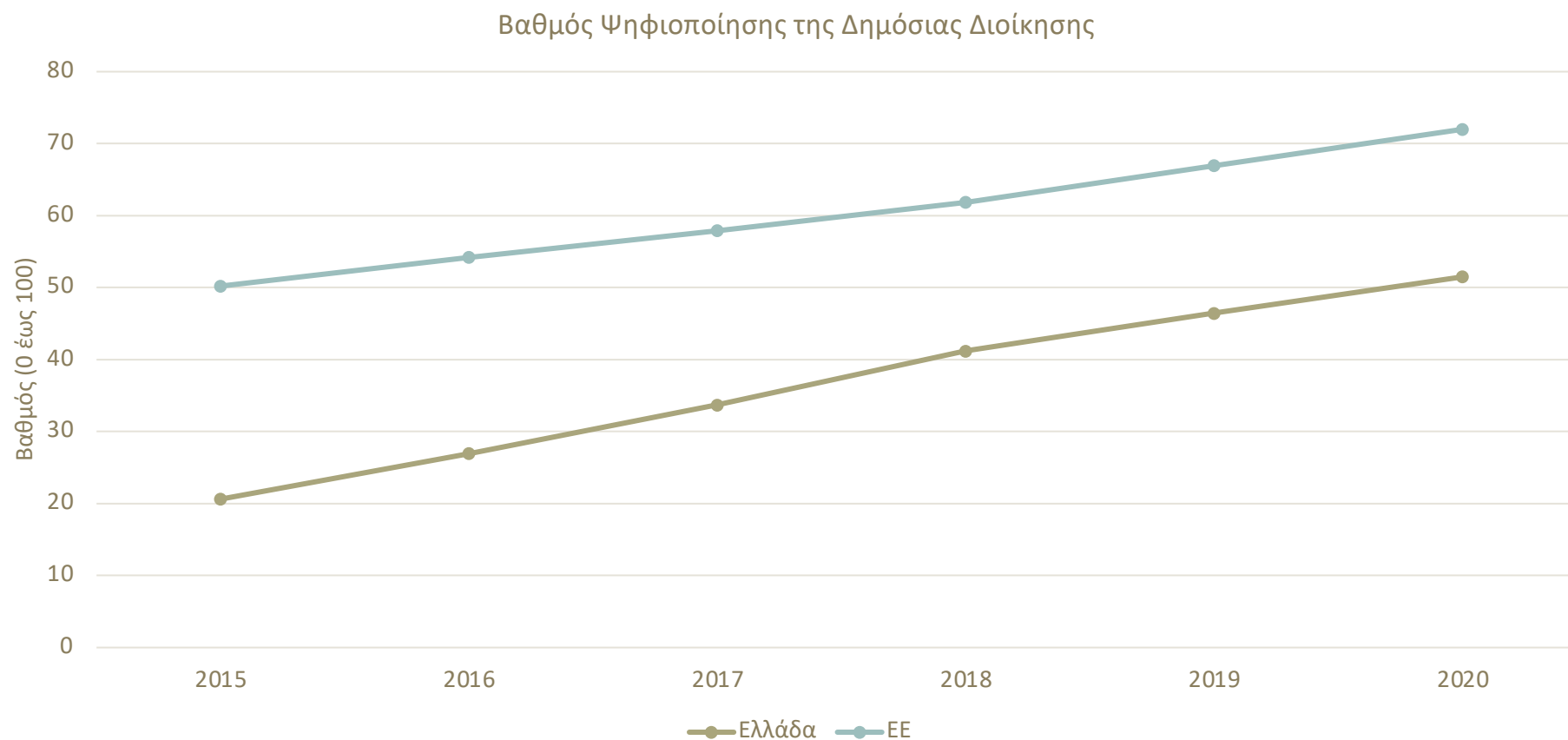

Πάνω από το 80% των βιομηχανικών προϊόντων προς ευρωπαϊκές χώρες, ενώ ένα 7,1% προς την Ασία το β' τρίμηνο του 2020

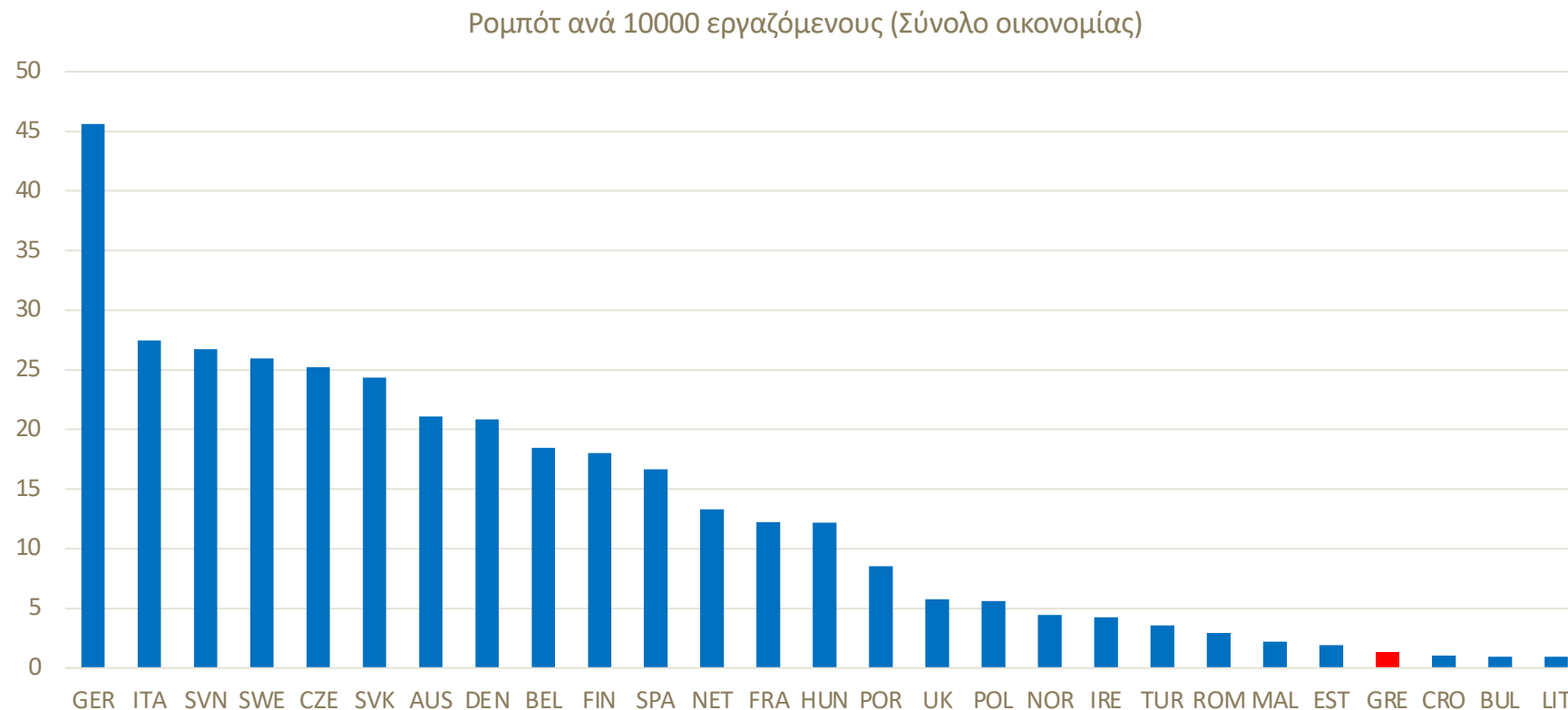
Πηγή: Eurostat, International Trade, ComExt, έως β' τριμ. 2020
 Σημ: Σε τρέχουσες τιμές, δεν περιλαμβάνονται τα πετρελαιοειδή

Υστέρηση διαχρονικά στη ψηφιοποίηση της Δημόσιας Διοίκησης, που μειώνεται με αργούς ρυθμούς

Πηγή: DESI

Η αυτοματοποίηση στην Ελλάδα βρίσκεται σε επίπεδο πολύ χαμηλότερο από διεθνείς ή ευρωπαϊκούς μέσους όρους

Πηγή: International Federation of Robotics

Εμβληματικές Πρωτοβουλίες που υποστηρίζει ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Πηγή: Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (COM/2020/575) Ετήσια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη 2021

- Δράσεις πολιτικής με σκοπό να αυξήσουν τα εισοδήματα των νοικοκυριών μέσω αύξησης της παραγωγικότητας και της συμμετοχής στην αγορά εργασίας
- Ενίσχυση επενδύσεων και ανθρώπινου κεφαλαίου
- Μια περισσότερο ανοικτή οικονομία: εξωστρέφεια στην παραγωγή, ανταγωνισμός στις αγορές, σταθερό και απλό πλαίσιο στην δημόσια διοίκηση.

Μακροοικονομική ισορροπία: 2020-2030

	2019	Status quo	Θετικό σενάριο
Αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ (ετήσιο %, 2020-2030)	1,9	1,7	3,5
Αύξηση της απασχόλησης (ετήσιο %, 2020-2030)		0,2	1
Αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (ετήσιο %, 2020-2030)		1,5	2,5
Εξαγωγές ως % του ΑΕΠ (2030)	37,2	44,5	50,5
ΑΕΠ κατά κεφαλήν ως % του μέσου όρου της ΕΕ (2030)	67	68	81
Ανεργία (% , 2030)	17	9	7

Θετικό σενάριο

Αύξηση του %
απασχόλησης

- Μείωση της ανεργίας: 17,2% → 7%.
- Αύξηση του % συμμετοχής στην αγορά εργασίας: Γυναίκες και ηλικιακές ομάδες 20-24 και 55-64 → μ.ο. ΕΕ.
- Μείωση του πληθυσμού ηλικίας εργασίας: Κατά 7,5%.

Αύξηση της
παραγωγικότητας της
εργασίας

- Αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής (TFP): 1% ετησίως.
 - Εφικτός στόχος – επιτεύχθηκε την περίοδο 1995-2002.
- Αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων (δημοσίων και ιδιωτικών): 12,3% του ΑΕΠ → 17,5% (μ.ο. ΕΕ).

Κατευθύνσεις δημοσιονομικής πολιτικής

Αξιοπιστία

- Μακροπρόθεσμα **συστηματικά, αλλά ήπια και ρεαλιστικά πρωτογενή πλεονάσματα**, με βαθμό ευελιξίας
- Μεσοπρόθεσμα ήπια πτωτική τροχιά δημοσίου χρέους

Συνέπεια στο ύψος δημοσίων δαπανών και εσόδων

- Μεσοπρόθεσμα **αύξηση τους με χαμηλότερο ρυθμό από το ΑΕΠ**

Δημοσιονομικό μείγμα που στηρίζει το αναπτυξιακό υπόδειγμα

- **Δαπάνες:** ενίσχυση του ΠΔΕ, ειδικά με ισχυρή αναπτυξιακή επίδραση, σε αντιδιαστολή με γενικές λειτουργικές ή συνταξιοδοτικές δαπάνες, αλλαγή προτεραιοτήτων για την απασχόληση στον δημόσιο τομέα
- **Έσοδα:** διεύρυνση της φορολογικής βάσης έτσι ώστε να κατανεμηθούν δικαιότερα τα βάρη, με στοχευμένα κίνητρα για ηλεκτρονικές πληρωμές, σε αντιδιαστολή με την υπέρμετρα επιβαρυσμένη φορολογικά μισθωτή εργασία

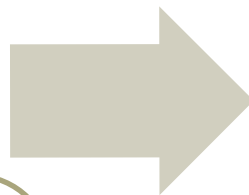
Αξιοποίηση Ευρωπαϊκών μέτρων στήριξης της ανάκαμψης

- Βραχυπρόθεσμα, δημιουργείται **δημοσιονομικός χώρος** που είναι κρίσιμο να αξιοποιηθεί με υψηλό αναπτυξιακό πολλαπλασιαστή.

2020-2030: Δύο υπο-περίοδοι

Πρώτο μισό της δεκαετίας

- Σημαντική αναπτυξιακή δυναμική από:
 - Ευρωπαϊκούς και εθνικούς δημόσιους πόρους.
 - Επενδύσεις σε υποδομές.
 - Μεταρρυθμίσεις για την αύξηση της παραγωγικότητας και της συμμετοχής στην αγορά εργασίας.
 - Μόχλευση ιδιωτικών πόρων (π.χ. ΣΔΙΤ, Αναπτυξιακή Τράπεζα).
- Μείωση ανεργίας και επενδυτικού κενού.

Δεύτερο μισό της δεκαετίας

- Αναπτυξιακή δυναμική κυρίως από ιδιωτικούς πόρους.
 - Λιγότεροι Ευρωπαϊκοί πόροι, και αυξημένες απαιτήσεις αναχρηματοδότησης του δημόσιου χρέους.
 - Προσέλκυση επενδύσεων και ανθρώπινου κεφαλαίου
 - Κρίσιμης σημασίας να έχουν υλοποιηθεί οι δράσεις ενδυνάμωσης της οικονομίας κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας.

Προτεραιότητες πολιτικής υγείας

- Πληροφοριακή διασύνδεση, ψηφιακός φάκελος ασθενούς
- Ενίσχυση πρωτοβάθμιας φροντίδας και πρόληψης
- Περισσότερη αυτονομία νοσοκομειακών μονάδων
- Εξορθολογισμός φαρμακευτικής δαπάνης, πρωτόκολλα συνταγογράφησης
- Ενίσχυση έρευνας και κλινικών μελετών

- Μεικτές τάσεις στην ελληνική οικονομία
- Κεντρικό ερώτημα το επίπεδο και φύση της συνολικής χρηματοδότησης τα επόμενα έτη και αν θα υποβοηθήσει τον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας.